

10.ULUSAL SINIF ÖĞRETMENLİĞİ EĞİTİMİ SEMPOZYUMU

5-7 MAYIS 2011
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ-SIVAS

BİLDİRİLERİ CİLT 2

Baskı

ESFORM OFSET

(0 346) 226 24 21

e-mail : esformofset@hotmail.com

ONUR KURULU

Ali KOLAT (Sivas Valisi)

Doğan ÜRGÜP (Sivas Belediye Başkanı)

Prof. Dr. İlyas DÖKMETAŞ (Cumhuriyet Üni. Rektörü)

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ayhan ÖZTÜRK (Cumhuriyet Üni. Eğitim Fakültesi Dekanı)

Ömer BALIBEY (MEB Öğr. Yet. ve Eğt. Gen. Müdürü)

A. Murat TANER (Sivas Milli Eğitim Müdürü)

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Doç. Dr. M. Fatih DERVİŞOĞLU

DÜZENLEME KURULU

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Hakan HANÇER

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Turan ORHAN

Arş. Gör. S. Tunay KAMER

Arş. Gör. Muhammet SALMAN

BİLİM KURULU

Prof. Dr. M. Bahaddin ACAT	(Eskişehir Osmangazi Üni.)	Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK	(Marmara Üni.)
Prof. Dr. Hayati AKYOL	(Gazi Üni.)	Prof. Dr. Ahmet SABAN	(Selçuk Üni.)
Prof. Dr. Murat ALTUN	(Uludağ Üni.)	Prof. Dr. Mustafa SAFRAN	(Gazi Üni.)
Prof. Dr. Sebahattin ARIBAŞ	(İnönü Üni.)	Prof. Dr. A. Seda SARACALOĞLU	(Adnan Menderes Üniv.)
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN	(Gaziosmanpaşa Üni.)	Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN	(Eskişehir Osmangazi Üni.)
Prof. Dr. Nevzat BATTAL	(İnönü Üni.)	Prof. Dr. Şefik YAŞAR	(Anadolu Üni.)
Prof. Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK	(Gazi Üni.)	Prof. Dr. Selma YEL	(Gazi Üni.)
Prof. Dr. Salih ÇEPNİ	(Karadeniz Teknik Üni.)	Doç. Dr. Soner DURMUŞ	(Abant İzzet Baysal Üni.)
Prof. Dr. Tayyip DUMAN	(Gazi Üni.)	Doç. Dr. İsa KORKMAZ	(Selçuk Üni.)
Prof. Dr. Münire ERDEN	(Yıldız Teknik Üni.)	Doç. Dr. Kemalettin KUZUCU	(Trakya Üni.)
Prof. Dr. Mustafa ERGÜN	(Afyon Kocatepe Üni.)	Doç. Dr. Erdal TOPRAKÇI	(Cumhuriyet Üni.)
Prof. Dr. Mehmet GÜROL	(Fırat Üni.)	Doç. Dr. Eren YÜRÜDÜR	(Gaziosmanpaşa Üni.)
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ	(Ankara Üni.)	Yrd. Doç. Dr. Mustafa BAŞARAN	(Dumlupınar Üni.)
Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ	(Ankara Üni.)	Yrd. Doç. Dr. Yusuf CAN	(Cumhuriyet Üni.)
Prof. Dr. Ayhan ÖZTÜRK	(Cumhuriyet Üni.)	Yrd. Doç. Dr. Erol DURAN	(Uşak Üni.)

Yrd. Doç. Dr. Mustafa DURMUŞÇELEBİ	(Erciyes Üni.)	Yrd. Doç. Dr. Turan TEMUR	(Dumlupınar Üni.)
Yrd. Doç. Dr. Hakan DÜNDAR	(Kırıkkale Üni.)	Yrd. Doç. Dr. Mehmet TURAN	(Fırat Üni.)
Yrd. Doç. Dr. Ergün ÖZTÜRK	(Sakarya Üni.)	Dr. Abdulvahap ÖZPOLAT	(MEB TTKB)
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ULUSOY	(Gazi Üni.)		

YÜRÜTME KURULU

Doç. Dr. Şemsettin DURSUN	Öğr. Gör. Dilek MOĞULBAY	Arş. Gör. Kadriye BAKI
Doç. Dr. Aşkın AKPULAT	Öğr. Gör. Mustafa DİĞLER	Arş. Gör. Mustafa ELMAS
Doç. Dr. Eşref ORUÇOV	Öğr. Gör. Neslihan BİNGÜL	Arş. Gör. Mustafa EMEK
Yrd. Doç. Dr. Hakan KOÇ	Öğr. Gör. Ülkü YANCI	Arş. Gör. Numan TURAN
Yrd. Doç. Dr. Celal T. UĞURLU	Arş. Gör. Cem GÖKMEN	Arş. Gör. Nurullah ŞİMŞEK
Yrd. Doç. Dr. Tuncay DİLCİ	Arş. Gör. Ebru BOZPOLAT	Arş. Gör. Oktay GÖKTAŞ
Yrd. Doç. Dr. Evren KARATAŞ	Arş. Gör. Emine Elif BALTA	Arş. Gör. Olcay KAHRAMAN
Yrd. Doç. Dr. Kaan GÜNEY	Arş. Gör. Esmâ ERGİN	Arş. Gör. Ömer KIŞI
Yrd. Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER	Arş. Gör. Fadime KARASU	Arş. Gör. Ömer TEMİZKAN
Yrd. Doç. Dr. Sebahattin KARTAL	Arş. Gör. Gamze YAYLA	Arş. Gör. Özgür IŞIK
Yrd. Doç. Dr. Hülya ERCAN	Arş. Gör. Gülçin OFLAZ	Arş. Gör. Özkan AYDOĞDU
Yrd. Doç. Dr. Hatice MUMYAKMAZ	Arş. Gör. Gülseda EYCEYURT	Arş. Gör. Seda OĞUZ
Yrd. Doç. Dr. M. Kasım ÖZGEN	Arş. Gör. Halim SARICAOĞLU	Arş. Gör. Serkan BULDUR
Yrd. Doç. Dr. Hatayi ZENGİN	Arş. Gör. Hatice YILDIZ	Arş. Gör. Seval KARACAN
Yrd. Doç. Dr. Zekeriya KAPTAN	Arş. Gör. Hilal YÜCEL	Arş. Gör. Taha Tuna KAYA
Yrd. Doç. Dr. Hikmet YILMAZ	Arş. Gör. İclal DAĞDEVİREN	Uzman Aykut HASBEK
Arş. Gör. Dr. Bülent AYDOĞDU	Arş. Gör. İpek YILDIZ	Uzman Gülşah MERSİN

YAYIN KURULU

Editör: Doç. Dr. Fatih DERVİŞOĞLU

Arş. Gör. S. Tunay KAMER

Arş. Gör. Muhammet SALMAN

Arş. Gör. A. Salih ŞİMŞEK

Arş. Gör. Kenan KONUR

Arş. Gör. Talat ALKAN

Sınıf Öğretmenlerinin ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Karakter Eğitimine İlişkin Yeterlilik İnançları ve Görüşleri	657
Selma YEL, Ebru (DEMİR) UZUNKOL	
Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Temel Kavramlar Bilgisinin İncelenmesi: Bayburt Üniversitesi Örneği	663
Ceren ÇEVİK, Yücel ÖKSÜZ, Melek BABA, Elif GÜVEN	
Sınıf Öğretmenlerinin Türkçe Dersinde Ölçme Değerlendirme Yöntemi Olarak Dikte Çalışmasından Yararlanma Durumları	667
Serdarhan Musa TAŞKAYA, İbrahim COŞKUN, Turgut BAL	
Sınıf Öğretmenlerinin 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki “Milli Mücadele Dönemi” Konusunda Pedagojik Alan Bilgilerinin İncelenmesi	671
Mehmet Suat BAL, Ayşenur KÖLEMEN KILINÇ	
Özel İlköğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin İngilizce Dersindeki Başarılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kayseri İli Örneği)	677
Betül ATİK, Mustafa DURMUŞCELEBİ	
Eğitim Fakültelerinde Görev Yapan Akademisyenlerin Okuma Alışkanlıkları Düzeyini Ölçme	683
Bahadır KÖKSALAN, Seda ALTUNBAŞ, Nilay KARAASLAN	
Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bilimin Doğası Alan Bilgilerinin Araştırılması.....	689
Gülcan MIHLADIZ, M. Zeki YILDIRIM	
2005-2010 Yılları Arasında Sınıf Öğretmenliği Alanında Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi	692
Melek BABA, Yücel ÖKSÜZ, Ceren ÇEVİK, Elif GÜVEN	
İlköğretim Düzeyinde Bilmece Kültürünün Türkçe Öğretimindeki Yeri	696
Hasan ŞENER, Tuncay DİLCİ, Gamze Aslan, Mehmet Ali DİLCİ	
Kültürel Değişim Bağlamında Tekerlemelerin Çocuk Eğitimine Etkisi	701
Tuncay DİLCİ, Hasan ŞENER, Celal Tayyar UĞURLU	
Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Bir Özel Sınıf Modeli	705
Mehmet AZİM	
Sınıf Öğretmenlerinin Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri	710
Yavuz TOPKAYA, Halil TOKCAN, Yusuf SANCAK	
4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına Değerlerin Yansıması	713
Yavuz TOPKAYA, Halil TOKCAN, Yusuf SANCAK	
Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında Okutulan Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi Lisans Derslerinin Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesinde Öğretim Elemanları Açısından Değerlendirilmesi	716
Kazım ARTUT	

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKÇE DERSİNDE ÖLÇME DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ OLARAK DİKTE ÇALIŞMASINDAN YARARLANMA DURUMLARI

Serdarhan Musa TAŞKAYA

Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi/Mersin serdarhan@mersin.edu.tr

İbrahim COŞKUN

Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi/Edirne zibrahimc@gmail.com

Turgut BAL

Bil. Uz. Sınıf Öğretmeni, Tarsus-Mersin, turgutbal@mynet.com

ÖZET

Eğitim faaliyetlerinde amaca ulaşılıp ulaşılmadığının, davranış değişikliğinin meydana gelip gelmediğinin ve ne ölçüde gerçekleştiğinin belirlenmesi, ölçme değerlendirme ile ortaya çıkmaktadır. Ölçme değerlendirme sonucu ortaya çıkan durum, öğrencinin ve öğretmenin durumunu göz önüne alınmasında en önemli göstergedir. Türkçe dersinde de ölçme değerlendirme çok önemlidir. Çünkü derslerin işleniş ve konular her ne kadar programda yer alıyorsa da öğretmen, sınıfın durumunu göz önüne alarak konuları işlemeli ve yeni konulara geçmelidir. Öğretmenin öğrencinin düzeyini belirlemesi bu açıdan önemlidir. Türkçe dersinde çeşitli ölçme değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlardan en sık kullanılanlar yazılı, sözlü ve çoktan seçmeli sınavlardır. Bu türler diğer derslerde de sık kullanılmaktadır. Ancak Türkçe dersinin kendine özgü bazı ölçme değerlendirme yöntemleri vardır. Türkçe dersinde ölçme değerlendirme kullanılabilecek yöntemlerden biri de diktedir. Dikte, genel olarak söyleneye ya da dinlenenleri doğru yazma amacıyla kullanılan çalışmalarına verilen isimdir. Dikte aynı zamanda bir ölçme değerlendirme yöntemidir. Dikte çalışmaları, dinlediğini anlama ve doğru yazabilme açısından çok önemlidir. Bu çalışmalara sınıf içinde yeri ve zamanı geldiğinde yer verilmeli ve bir sınav türü olarak da kullanılmalıdır. Ancak dikte çalışmaları, Türkçe dersinde sık sık yapılmasına rağmen ölçme değerlendirme yöntemi olarak sınıf öğretmenleri tarafından nasıl uygulandığı yeterince bilinmemektedir. Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından yararlanma durumlarını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, tarama türünde desenlenmiştir. Araştırma Konya ilinde ilköğretim okullarında görev yapmakta olan 30 sınıf öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulmuş açık uçlu soru formu ile toplanmıştır. Toplanan veriler, konu başlıkları önceden belirlendiği için, betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmada sınıf öğretmenlerinin dikteyi okunan bir metnin ya da söylenenlerin öğrenciler tarafından yazılması olarak tanımladıkları, dikte çalışmalarını yazma becerisinin geliştirilmesinde sık sık kullandıkları, ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikteyi Türkçe dersinde kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenleri dikte çalışmaları özellikle birinci sınıfta okuma yazma öğretmek ve üst sınıflarda öğrencilerin yazım ve dilbilgisi kurallarına uygulamalarına uyulup uyulmadığını görmek için sık sık kullanılmaktadırlar. Bazı katılımcılar ise öğrencilerin anlama ve dinleme becerilerini geliştirmek için dikte çalışmaları yaptıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada, Türkçe dersinde diktenin genellikle sınıf öğretmenin okuduğu metni öğrencilerin yazması şeklinde uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonunda sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde ölçme değerlendirmede yöntemi olarak dikte çalışmalarını çeşitli amaçlarla ve daha sık kullanmaları önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, dikte, sınıf öğretmeni, ölçme değerlendirme, yazma.

GİRİŞ

Eğitim faaliyetlerinde amaca ulaşılıp ulaşılmadığının, davranış değişikliğinin meydana gelip gelmediğinin ve ne ölçüde gerçekleştiğinin belirlenmesi, öğretim sürecinin önemli bir aşamasıdır. Ölçme değerlendirme sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Türkçe dersinde çeşitli ölçme değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlardan en sık kullanılanlar yazılı, sözlü ve çoktan seçmeli sınavlardır. Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullanılabilecek yöntemlerden biri de diktedir.

Dikte, genel olarak söyleneni ya da dinlenenleri yazma amacıyla kullanılan yazı çalışmalarına verilen isimdir. Dikte aynı zamanda ölçme değerlendirme yöntemi olarak da kullanılabilir. Dikte çalışmaları, dinlediğini anlama ve doğru yazabilme açısından çok önemlidir. Bu çalışmalara sınıf içinde yeri ve zamanı geldiğinde yer verilmeli, ayrıca bir sınav türü olarak da kullanılmalıdır” (Demirel ve Şahinel, 2006: 135). Ancak dikte çalışmalarının ölçme değerlendirme yöntemi olarak sınıf öğretmenleri tarafından nasıl uygulandığı, yeterince araştırılmamıştır.

Türkçe öğretiminde yazma

Türkçe Öğretim Programı; dinleme, konuşma, okuma, yazma, genel okuma ve görsel sunudan oluşan beş öğrenme alanı üzerinde yapılandırılmıştır. Bu öğrenme alanları, program hazırlık sürecinde hem kendi hem de diğer öğrenme alanlarıyla bir bütünlük içerisinde ele alınmış ve ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirmenin amacı, öğrencinin dili öğrenme, etkili kullanma ve bilgileri yapılandırma sürecini kolaylaştırmaktır (Güneş, 2007:27).

Türkçe öğretiminin önemli bir alanını oluşturan yazma, öğrenciye çok becerileri gerektirmektedir. Bu beceriler ise uygulama ile kazanılır. Okuma gibi yazmanın da insan yaşamında önemli bir yerindedir. Duygu, düşünce ve hayallerini açık ve anlaşılır olarak yazma, yazma zihinsel becerileri gerektirir. Öğrenciler bu beceriler yoluyla düşüncelerini sıralamayı, sınırlamayı, düzenlemeyi, yazı amacını belirlemeyi ve kuralları uygulamayı öğrenirler. Yazma becerisi okuma becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeleri sürekli okumalarına, yazmalarına, yazdıklarını

incelemelerine, tartışmalarına ve beğendikleri anlatımları bularak kullanmalarına bağlıdır” (MEB, 2009:224).

“İlköğretim birinci ve ikinci kademedeki Türkçe derslerinde kopya (görülenlerin bakarak yazımı) ve dikte (dinlenenlerin anlaşılabilir yazımı) çalışmaları ilköğretimde yazma becerisine temel teşkil eden etkinliklerdendir. Yazma becerisi kazandırılacak bu süreç, uzun bir eğitimi gerektirmektedir” (Göçer, 2010: 183).

“Yazılı anlatım çalışmaları ve buna bağlı gelişecek olan yazma becerileri bireylerin yaşamları boyunca başarılarında önemli bir yere sahiptir ve bunun temelleri de ilköğretim yıllarında atılmaktadır. Öncelikle etkili yazma becerisini belirleyen unsurların tespit edilmesi ve bunların eksikliğinin olumsuz etkisinin azaltılması için birtakım önlemlerin alınması gerekmektedir” (Coşkun, 2010: 13).

Türkçe öğretiminin diğer öğrenme alanlarında olduğu gibi yazma öğrenme alanında da bireyin kendine güveni bu becerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir unsurdur. Sınıf düzeyleri yükseldikçe çocukların farklı konu alanlarında bildiklerini yazılı olarak anlatmalarıyla ilgili beklentiler de artmaktadır. Eğer çocuklar yazma süreciyle ilgili bazı temel becerileri (akıcılık, hız vb.) gerektiği şekilde kazanamamışlarsa, beklentileri karşılamada zorlanacaklardır. Yazma sürecinde öğrencilerin genellikle karşılaştıkları sorunlar aşağıdaki başlıklar adı altında toplamak mümkündür:

- Dikkati toplayamama,*
- Yazının kağıt yüzüne yerleştirilmesiyle ilgili sorunlar,*
- Aşamalandırma sorunları,*
- Hafıza sorunları,*
- Dil sorunları,*
- Bilişsel problemler,*
- Motorsal sorunlar (Akyol, 2006: 103-104).*

En genel anlamıyla süreç odaklı ve ürün odaklı olmak üzere iki şekilde ele alınabilecek olan Türkçe öğretimindeki ölçme değerlendirme yaklaşımları; konu dil becerilerinin gelişimi olduğunda her ikisini birden kullanmayı zorunlu kılmaktadır.

“Yazı yazma, süreç içinde gelişen bir beceri olduğu için, ürün odaklı değerlendirme yöntemleri öğrenciler, bu becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak yeterli dönütleri verememektedir. Bu nedenle, yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesinde yazma sürecinin sonunda yapılan ürüne yönelik sayısal ölçümler yerine;

öğrencileri yazma süreci içinde değerlendirerek, gelişimi ve izlemeyi sağlayan süreç değerlendirmeye ağırlık verilmelidir. Çünkü yapılan sayısal değerlendirmelerle başarının göstergesi olarak verilen puan; öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz ardı ederek, değişim ve gelişimleri belirlemede eksik kalmaktadır. Ayrıca süreci izlemeye yönelik ölçme değerlendirme çalışmalarında, öğrencilerin performanslarını daha rahat sergileyebildikleri de gözlenmektedir” (Koçyiğit ve Sefer, 2004: 2).

Dikte nedir?

“Dikte; kişinin belirli aralıklarla kendilerine okunanı mümkün olan en doğru şekilde yazma işlemidir. Dikte tekniği kişilerin yazma becerilerini geliştirmek amacıyla en yaygın uygulanan tekniklerden biridir” (Richards ve Schmidt, 2002: 157). Yabancı dil öğretiminde ve yazma güçlüğü görülen ilköğretim çağı çocuklarında dikte sık kullanılan bir tekniktir.

“Yazmak, duyduklarımızı, düşündüklerimizi, tasarladıklarımızı, görüp yaşadıklarımızı yazı ile anlatmaktır. Konuşma gibi, başkalarıyla iletişim kurmanın, kendimizi anlatmanın bir yoludur” (Sever, 2004, Akt.: Alkan, 2007:12). Bu anlamda kişinin içtiktiklerini yazması da öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini geliştirmenin bir kısmını oluşturmaktadır.

“Dil sanatları olarak adlandırılan anlama (okuma-dinleme) ve anlatma (konuşma-yazma) becerileri bütün olarak geliştirilmelidir” (Özbay, 2005: 178). Buradan hareketle ilköğretim öğrencilerinin hem dinleme hem de yazma becerilerinin aynı anda gelişimini sağlaması bakımından dikte tekniği önem arz etmektedir.

“Yazma becerisi, ilköğretimin ilk basamağında çocuklara kazandırılır ve eğitimle devamlı olarak geliştirilir. Çocukların kendilerini yazılı olarak anlatabilmeleri için belli bir birikime ulaşmaları sağlanmalıdır. Birikim kazanmak için de dış dünyayı gözlemlemek, yazılı kaynakları okumak ve bunları değerlendirmek gerekir. Yazma becerisini geliştirmenin en önemli yolu sık yazdırmaktır. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeleri sürekli okumalarına, yazmalarına, yazdıklarını incelemelerine, tartışmalarına ve beğendikleri anlatımları bularak kullanmalarına bağlıdır” (MEB, 2005: 21).

“Çocukta dil gelişimi, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerindeki gelişimle ilgilidir. Dinleme ve konuşma daha çok okul ortamına gelmeden kazanılan beceriler olarak değerlendirilmektedir. Ancak okuma ve yazma sistemli bir şekilde öğretim programına uygun ve bir rehber (öğretmen) yardımıyla kazanılan becerilerdir” (Temur, 2006: 3).

Türkçe öğretiminde diktenin önemi

Raimes'e (1983: 3) göre: “Öğrenciler, yazma becerilerini geliştirdikçe, yazılı anlatım konusunda edindikleri bilgileri uygulayabilir, zihinlerini sürekli olarak kullanabilir ve öğretme-öğrenme sürecine daha etkin biçimde katılabilirler”.

“Yazma dil becerilerinin yanında zihinsel süreçlerle iç içe olması nedeniyle çok sayıda becerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Yazma, özellikle öğrencilerin düşüncelerini geliştirme, bilgilerini düzenleme, dili kullanma, bilgi birikimlerini zenginleştirme ve zihinsel sözlüklerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Yazma aynı zamanda öğrencilere düşüncelerini aktarma ve somutlaştırmaya izin veren bir süreçtir. Bu bakımdan yazma öğretimi öğrencinin zihinsel gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır” (Güneş, 2007: 161).

Dikte metninin hazırlanışı ve uygulanması diğer metinlere benzetmekle birlikte bazı konularda farklılıklar olabilmektedir. Bu metinler için dikkat edilmesi gereken konular şunlardır (Temur, 2002):

- *Metinler sınıf seviyelerinin öngördüğü noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kapsamalı, sınıf seviyesine göre öğrencilerin kelime hazinelerine uygun olmalıdır.*

- *Dikte metinleri düzenli olarak uygulanmalıdır. Bunun süresi ayda bir olarak tavsiye edilebilir.*

- *Dikte metnininin bir kısmı öğrencilere önceden verilebilir.*

- *Öğretmen belli bir tempoda metni okumalı, öğrenciler okunan metni defterlerine yazmalıdırlar.*

- *Yapılan çalışma 2. sınıftan itibaren ders saati dışında ve düzeltme sembolleri kullanılarak değerlendirilmeli, sonuçlar öğrencilere bildirilmelidir.*

- *Öğrencilerin başarı durumlarının belirlenmesi için, önceden bir “Değerlendirme Ölçeği” hazırlanmalı,*

- *Öğrenciler ve veliler de bu değerlendirme ölçeğinden haberdar edilmelidirler.*

- *Öğretmen, “Dikte Takip Formları” hazırlamalı ve çalışmaları dikte takip formlarına işlemelidir.*

- *Amaç sadece tespit yapmak olmadığı için, çalışma kontrolden, düzeltmeden ve değerlendirmeden sonra sürdürülmelidir.*

Koç ve Müftüoğlu (1998: 76) yazma becerileri geliştirmek için yapılması gereken biz dizi işlemi şu şekilde ifade etmektedir:

- *Yazma beceri ve alışkanlığı ancak yazmakla öğrenilebileceğinden öğrencilere her fırsatta yazı yazdırmak,*

- *Öğrencilere önceden hazırlık yaptıkları ya da yapmadıkları bir konuya yönelik yazı yazdırmak,*

- *Yazı yazdırılacak konuları, genel, belirsiz, beylik konulardan değil, kişisel saptamalara, tartışma ve eleştirilere götürülecek konulardan ya da ilgilerini çekecek güncel, sanatsal, kültürel konulardan seçmek,*

- *Yazılardaki yazım yanlışlarını düzeltmek, bunları düzeltmeyi sınıf içinde konuşarak, anlatarak, doğrularını göstererek düzeltmek.*

- *Konu ve konu sınırlamasının ne olduğunu öğrencilere somut bir biçimde örneklerle anlatmak,*

- *Konuyu hangi açıdan ele alıp, hangi açıdan işleyeceğinin öğrenciye buldurmak, konuyla ilgili amacı ayırt etme yetisini kazandırmak,*

- *Konuyla ilgili söylenecekleri saptamak ve sıraya koymayı öğretmek,*

- *Sözcüğün, kavram birimi; cümlelerin, yargı birimi; paragrafın da düşünce birimi olduğunu, paragrafla yazının bütünü arasında bir benzerlik bulunduğunu, örnekler üzerinden öğretmek.*

- *Hatasız olan öğrenci mutlaka metnin tümünü hatasız olarak defterine yazmalıdır.*

- *Öğretmen yapılan her çalışmayı bir sonraki doğru ve güzel yazı yazma çalışması için esas almalı, yazım kuralları, noktalama işaretleri ve kelime hazinesi yönünden programın seviyesine göre geliştirmelidir.*

- *Doğru ve güzel yazı yazma çalışmaları, sadece sınav gün çalışmalarının notla değerlendirildiği, notla değerlendirilmediği, dikte takip formuna işlenmeyecek, alıştırmalar ile de yapılmalıdır. Hazırlık alıştırmalarında, öğrencilerin çalışmalarını arkadaşları veya kendileri tarafında da kontrol edilebilir. Böyle bir çalışmada örnek metnin doğrusu tahtaya yazılarak veya tepegözle yansıtılarak, öğrencilerin kendilerinin veya arkadaşlarının hatalarını görmeleri ve düzeltmeleri sağlanmalıdır.*

AMAÇ

Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından yararlanma durumlarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- Sınıf öğretmenlerine göre dikte nedir?
- Sınıf öğretmenleri Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından yararlanıyorlar mı?
- Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından yararlanma nedenleri nelerdir?
- Sınıf öğretmenleri Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından nasıl yararlanmaktadırlar?

YÖNTEM

Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından yararlanma durumlarını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma tarama türünde desenlenmiştir.

Araştırma, Konya ilinde 2009-2010 öğretim yılında görev yapan sınıf öğretmenleri ile yürütülmüştür. Araştırma gönüllü olarak katılan 30 sınıf öğretmeni ile yürütülmüştür. Bu öğretmenlerden 17'si kadın, 17'si erkek; 18'i sınıf öğretmenliği, 12'si sınıf öğretmenliği bölümü dışında başka bir bölümden mezun; 6'sı 1-5 yıl, 12'si 6-10 yıl, 6'sı 11-15 yıl, 6'sı ise 16 yıl ve üzeri kıdemde sahiptir.

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından oluşturulmuş açık uçlu soru formu ile toplanmıştır. Soru formu iki bölüme ayrılmıştır. Toplanan veriler konu başlıkları önceden belirlendiği için betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

1. Sınıf öğretmenlerine göre: "dikte"

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri dikteyi genel olarak söylenenin öğrenci tarafından yazılması olarak tanımlamışlardır. Aşağıda bu konuda katılımcıların dile getirdikleri tanımlardan bazıları yer almaktadır:

Ö11: "Öğretmen tarafından söylenen cümlelerin öğrenciler tarafından yazılmasıdır."

Ö19: "Öğrencilerin söylenen bir metni yazım kurallarına uygun olarak doğru biçimde yazmasıdır."

Bazı sınıf öğretmenlerinin ise dikteyi eksik ya da yanlış tanımladıkları görülmüştür:

"Söylenen ya da düşündüklerini anlamlı bütünlük haline getirerek yazmak." (Ö24)

"Başkası tarafından söylenen cümleleri bakmadan yazma yöntemidir." (Ö9)

"Kelime ya da cümleleri okutup ya da okuyup yazdırma." (Ö22)

2. Sınıf öğretmenlerine göre Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmaları yaptırma durumu

Katılımcıların tamamına yakını Türkçe dersinde dikteyi ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Aşağıda bu konuda katılımcıların dile getirdikleri görüşlerden bazıları yer almaktadır:

"2. sınıfları okuttuğum için direkt olarak bir ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte kullanmıyorum. Ama değerlendirmenin içine dahil ediyorum." (Ö1)

Katılımcılardan biri dikteyi ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullanırken dikkat edilmesi gerektiğini vurgularken şu konuya dile getirmiştir:

"Öğrencinin bireysel değerlendirmesi sırasında okuma hızı, yazma hızı ve algılaması açısından istisna öğrencilerde hatalı sonuçlar elde edilebilir." (Ö15)

3. Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmaları yaptırma nedenleri

Katılımcıların Türkçe dersinde dikte çalışmalarını ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullanma nedenlerinden en sık dile getirilen nedenlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

- Öğrencilerin dikkatini toplamak için.
- Dinleme becerilerini geliştirmek için.
- Yazma hızlarını artırmak için.
- Düşündürmeyi geliştirmek için.
- Yazım yanlışlarını tespit etmek ve düzeltmek için.
- Öğrencilerin kendilerine güveni geliştirmek için.
- Anlama becerilerini geliştirmek için.
- El yazısını geliştirmek için.
- Kelimelerin doğru yazılıp yazılmadığını ölçmek için.
- Noktalama işaretlerinin doğru kullanılıp kullanılmadığını görmek için.

Aşağıda bu konuda katılımcıların dile getirdikleri görüşlerden bazıları yer almaktadır:

"İlköğretim 1, 2 ve 3 sınıf öğrencilerinin kelimeleri nasıl anladıklarını görmek, yazılarındaki eksikleri tespit etmek, yazım kurallarına uyup uymadıklarını anlamak için yapıyorum." (Ö1)

"Noktalama işaretlerini, yazım kurallarını kavramaları için. Kelimeleri doğru yazıp yazmadıklarını ölçme için." (Ö26)

"Öğrencilerin okuma alışkanlığı var, ama okuduğunu anlama ve söyleneni yazmada büyük eksikleri var. Anlamayan öğrencinin anlatımı da zor olmaktadır." (Ö23)

4. Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarının yapıldığı biçimi.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri dikteyi kısaca söylenenin öğrenciler tarafından yazılması olarak tanımlamışlar. Ancak dikteyi ölçme değerlendirme yöntemi olarak nasıl kullandıkları konusunda yeterli açıklama yapmamışlardır. Aşağıda bu konuda dile getirilen görüşlerden bazıları yer almaktadır:

"Bir metni okurum. Öğrenciler ise noktalama ve imla kurallarına dikkat ederek yazar. Daha sonra yazılanları toplar değerlendiririm." (Ö22)

"Tarafımdan söylenen cümleleri öğrencilerden yazmalarını isterim. Sonra da söylediklerimin doğru yazılıp yazılmaması, yazım kurallarına uyulup uyulmaması, noktalama işaretlerinin kurallarına

uygun kullanılıp kullanılmaması gibi unsurlarla öğrencilerin çalışmalarını değerlendiririm." (Ö9)

BİR Katılımcı, Türkçe dersinde yaptırdığı dikte çalışmalarını ölçme değerlendirme yöntemi olarak nasıl kullandığını şöyle dile getirmiştir:

"Türkçe dersinde dikte çalışmaları yaptırıyorum. Bunu not olarak da sözlü notu yerine kullanıyorum." (Ö30)

"Özellikle 1. sınıflarda ses verildikten sonra kelimeler türetiliyor. Türetilen kelimeler okunuyor. Okuma yapıldıktan sonra kelimelerin (sesin) öğrenilip öğrenilmediğini tespit etmek amacıyla dikte çalışması yaptırılıyor. Aynı işlem cümle-metin çalışmalarında da yapılıyor. Böylece öğrencinin sesi kavrayıp kavramadığı anlaşılıyor. Öğrenciyi değerlendirme aşamasında oldukça faydalı." (Ö26)

"Genelde noktalama işaretleri ile ilgili cümleleri söylüyorum, öğrenciler yazarlar. Onları tek tek kontrol edip, hatalarını göstererek uyarırım. Hatasız yazanları ödüllendiriyorum." (Ö14)

Araştırmaya katılan bazı sınıf öğretmenleri ise dikteyi ölçme değerlendirmede değil de bir çalışma olarak görmekteydiler.

"Öğrencilerin dikkatlerini kaybetmeye başladıkları zamanlar (özellikle ders sonları) o derste işlediğim konuyla ilgili basit, kısa ve anlaşılır cümleler yazdırıyorum. Kelimelerin kısa olmasına dikkat ediyorum. Mümkün olduğunca silgi kullanmıyorum." (Ö1)

"Öğrenciyi bir cümle söylüyorum. Onlar yazım ve noktalama kurallarına uyarak yazıyorlar. Yanlışlar varsa düzeltiyorum." (Ö3)

"Metin başlığından başlayarak sözcük sözcük okuyor ve tekrar ediyorum. Sınıfın seviyesine göre öğrenmeyi pekiştirmek için özel isim, noktalama işaretleri ve paragraf başı gibi unsurlara dikkat çekerek ip uçları vermeyi benimsiyorum." (Ö15)

"Sınıfı girdiğimde dikte çalışması yapacağımı söylerim. Sıra ile öğrencileri tahtaya kaldırıp atasözlerini yazdırırım. Tahtadaki öğrenci yazarken diğerleri defterlerine geçirirler. Yapılan hatalara hemen müdahale edilir." (Ö17)

Dikte çalışmalarını farklı şekillerde yaptıran sınıf öğretmenleri de vardır.

"Dikteyi farklı yöntemlerle yapıyorum. Bazen bir hikaye anlatıyorum ve bu hikayeden anladıklarını yazmalarını, anlatmalarını istiyorum." Ö23

"Okuduğu bir kitabı, izlediği bir filmi veya piyesi anlatmalarını istiyorum. Sonra ise bunu yazmalarını istiyorum." (Ö11)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Eğitimde bütün çaba öğrencilerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinden azami ölçüde yararlanmasını sağlamaktır. Bu nedenle eğitim öğretimin nasıl gittiği, ne ölçüde amaca ulaştığı sık sık kontrol edilmelidir. Bunu sağlamanın yolu ise ölçme ve değerlendirme ile dir.

Ölçme değerlendirme bu açıdan eğitimin önemli unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat ölçme değerlendirmenin bu denli önemli olmasına rağmen öğretmenlerin bu konuda yeterli olduğunu söylemek güçtür.

Türkiye'de öğretmenler içinde en büyük gurubu sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Özellikle insanoğlunun çocukluk dönemi olarak adlandırılan yaşlarında derslere giren sınıf öğretmenlerinin, öğrencilere eğitim verirken onların durumlarını kontrol etmek için ölçme değerlendirmeyi yeterli düzeyde biliyor ve uyguluyor olması gerekir.

Ancak yapılan bazı çalışmalarda gerek öğretmenlerin kendi görüşleri gerekse diğer eğitim iş görenlerinin görüşleri sınıf öğretmenlerinin ölçme değerlendirme konusunda bazı yetersizlikleri olduğunu göstermektedir (Oral ve Yıldırım, 1998).

Bu çalışmada diktenin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullanım durumuna ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelenmiştir.

Türkçe dersinde, diğer derslerde genel olarak kullanılan bütün ölçme değerlendirme yöntemlerinden yararlanılabilmektedir. Bunun yanı sıra Türkçe dersine özel bazı ölçme değerlendirme yöntemleri de vardır. Bu ölçme değerlendirme yöntemlerinden biri de "dikte" dir. Ancak, Küçük'e (2002) göre Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirmede öğretmenler genellikle yazılı yoklamalara ağırlık vermektedir.

Sınıf öğretmenleri dikte çalışmalarını özellikle birinci sınıftan itibaren Türkçe dersinde sık sık kullanmaktadırlar. Ancak Türkiye'de diktenin ölçme değerlendirme aracı olarak Türkçe dersinde öğretmenler tarafından kullanılma durumunu ortaya koyan yeterli çalışma olduğunu söylemek zordur.

"Dikte metinleri düzenli olarak uygulanmalıdır. Bunun süresi ayda bir olarak tavsiye edilebilir. Amaç, yalnız bu metinleri doğru ve güzel yazmak değil, diğer tüm derslerde ve öğrenciye hayatı boyunca doğru, güzel yazı yazma alışkanlık ve becerisi kazandırmaktır." (Turan, 2002).

"Öğrencilere yazım ve noktalama kurallarına uygun olarak yazım becerisi kazandırmak için yapılacak etkinliklerden biri de dikte çalışmalarıdır. Yapılan araştırmalara göre, öğrencilere haftada iki gün onar dakika yaptırılacak dikte çalışmaları, yazma, telaffuz, sözcük dağarcığı vb. alanlarda dikkate değer gelişim sağlamaktadır" (Yangın, 2002: 124, Akt.: Göçer, 2010:).

Türkçe dersinde dikte çalışmaları genellikle sınıf öğretmenin okuduğu metni öğrencilerin yazması şeklinde yapılmaktadır. Bu araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin büyük bir bölümü de dikteyi, öğretmen tarafından söylenenlerin öğrenci tarafından yazılması olarak tanımlamışlardır.

Sınıf öğretmenleri dikte çalışmalarını özellikle okuma yazma öğretimi sırasında daha sık kullanmaktadırlar. Genel olarak bakıldığında bu araştırmada da sınıf öğretmenlerinin dikteyi yazma çalışmalarında sık sık kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Turhan (2002) da, diktede metinleri doğru ve güzel yazmadan ziyade diğer tüm derslerde ve öğrenciye hayatı boyunca doğru, güzel yazı yazma alışkanlık ve becerisi kazandırmanın amaçlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu çalışmalar ilköğretimin ilk yıllarında yazma becerisini geliştirme etkinliği ile sınırlı kalmaktadır.

"Türkçe derslerinde genellikle bilişsel nitelikteki davranışların ölçülmesinde ülkemizde yaygın olarak test ve klâsik bir yöntem olan yazılı yoklama, yani öğretmenin öğrenciyi ölçmek ve değerlendirmek amacıyla kendi seçtiği metne dayalı sorular ve onu bütünleyici nitelikte yazılı ifade becerisini ölçmeyi amaçlayan kompozisyon sorusu sorma geleneği yaygın olarak ilköğretimde ve ortaöğretimde uygulanmaktadır. Ancak Türkçe dersinde ölçme ve değerlendirme diğer derslere göre daha zordur ve "çok yönlü veya karma" bir ölçme ve değerlendirmeyi gerektirmektedir" (Küçük, 2002).

Demirel ve Şahinel'e (2006) göre dikte, Türkçe dersinde bir ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullanılmalıdır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri dikteyi ölçme değerlendirmede kullandıkları soruların geleneksel olarak evet cevabı vermişlerdir. Ancak dikteyi ölçme değerlendirmede nasıl kullandıklarını açıklayamamışlardır.

Turan'a (2002) göre dikte çalışmaları Türkçe dersinde not olarak değerlendirilmelidir. Ancak bu araştırmada katılımcıların dikte ile yaptıkları ölçme değerlendirme sonucunu not olarak kullanmadıkları görülmüştür. Bu araştırma sonuçlarına dayanarak sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde dikte çalışmalarını çeşitli amaçlarla, ölçme değerlendirmede yöntemi olarak kullanmaları önerilmiştir.

KAYNAKLAR

- Akyol, H. (2006). Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi. 5. Baskı, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- Alkan, Z. N. (2007). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Hataları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Osman Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Coşkun, İ. (2010). İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerindeki Gelişimin Birbirini Etkileme Durumu: Eylem Araştırması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Göçer, A. (2010). Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 3(12), 178-195.
- Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2006). Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi. (7. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Güneş, F. (2007). Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma, Nobel Yayınları, Ankara.
- MEB, (2009). İlköğretim Türkçe Dersi Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar), Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- MEB, (2005). İlköğretim Türkçe Dersi Programı ve Kılavuzu. (Taslak Baskı), Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- Koç, S. ve Müftüoğlu, G. (1998). Türkçe Öğretimi. Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 5. Ünite, No: 587, Eskişehir.
- Koçyiğit, B. K. ve Sefer, D. G. (2004). Süreç Değerlendirme Yaklaşımı ile Yazma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Çalışma: Benim Öykülerim. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 6-9 Temmuz 2004, Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

Küçük, S. (2002). Örgün Eğitim İkinci Kademe Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Çalışmalarında Karşılaşılan Güçlükler. Milli Eğitim. (153-154).

Oral, B. ve Şentürk, H. (1998). Farklı Branşlardan Mezun Olup Sınıf Öğretmeni Olarak Atanan Öğretmenlerin Mesleki Yeterliklerine İlişkin Müfettiş Ve Öğretmenlerin Algıları. Cumhuriyetin 75. Yılında İlköğretim I. Ulusal Sempozyumu, Ankara: 27-28 Kasım 1998, 95-108.

Özbay, M. (2005). Anadili Eğitiminde Konuşma Becerilerini Geliştirme Teknikleri. Qafqaz Üniversitesi Dergisi, No: 16.

Raimes, A. (1983). Techniques in Teaching Writing. Oxford University Press, London-UK.

Richards, J. C. ve Schmidt, R. (2002). Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistic. Third Edition. Pearson Education Limited, London-UK.

Temur, T. (2006). İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazı Dilindeki Kelime Hazinesinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Turan, F. (2002). İlköğretim Okullarında Doğru ve Güzel Yazı Yazma Çalışmaları. Milli Eğitim. (150).